

URTX

FENÒMENS NATURALS I RELIGIOSITAT
A LA TÀRREGA DELS SEGLES XVI-XIX

Miquel Àngel Farré Targa

FENÒMENS NATURALS I RELIGIOSITAT A LA TÀRREGA DELS SEGLES XVI-XIX

Abstract

En la Edad Moderna la sociedad giraba en torno a la Iglesia y se mostraba profundamente creyente, canalizando cualquier elemento incomprensible a través de la religión, tanto para darle una explicación como para buscarle una solución. Los periodos de sequía e inundaciones se atribuían a castigos divinos, al igual que las plagas, terremotos, episodios de peste, etc. Para combatirlos o prevenirlos se usaban elementos religiosos para así mantener un factor importante en el arraigo a la religión, el temor a Dios, y a la vez, reforzar la fe. En este sentido, Tárrega no fue ninguna excepción. A partir del estudio de los fenómenos naturales acaecidos entre los siglos XVI y XIX, se ha podido confirmar la presencia constante de la Iglesia y de ciertos elementos religiosos que se utilizaban para pedir bendiciones y protegerse de las desgracias naturales a las que estaban expuestos. Así, la veneración de santos y reliquias, la celebración de fiestas en su honor, las plegarias, rogativas y procesiones, jugaron un papel importante en los largos periodos de sequía, inundaciones, plagas, terremotos, pestes, hambre y miseria. En este sentido, la veneración, devoción y culto de la reliquia de las Santas Espinas fue, sin lugar a dudas, el epicentro de la religiosidad del momento. El presente artículo, en definitiva, nos ayuda a comprender la importancia de la religiosidad en la sociedad de la Tárrega del Antiguo Régimen.

In the Modern Era, society revolved around the Church and appeared deeply believing, channelling any incomprehensible element through religion, both to explain this and to search for a response. Periods of drought or floods were put down to divine punishment as were plagues, earthquakes and outbreaks of disease, etc. Religious elements were used to combat or prevent these events and thus maintain an important factor for the roots of religion, that is the fear of God to reinforce faith. Tárrega was no exception in this sense. The study of the natural phenomena that occurred between the 16th and 19th centuries has allowed the constant presence of the Church to be confirmed, together with certain religious elements that were used to appeal for blessings and as protection against the natural disasters they were exposed to. Thus, the worship of saints and relics, the holdings of festivals in their honour, the prayers, rogations and processions played an important role during the long periods of drought, floods, epidemics, earthquakes, plagues, famine and misery. In this sense, the worship, devotion and cult of the relic of the Santas Espinas was undoubtedly the epicentre of the religiosity of the time. To sum up, this article helps to explain the importance of religiosity in society in Tárrega under the Ancien Regime.

Paraules clau

Història Moderna, Tárrega, meteorologia, religiositat, sequeres, rubinades, plagues, terratrèmols, Santes Espines, processons, Pere Llorenç Rabassa.

El present article és fruit de la contínua col·laboració entre el Museu Comarcal de l'Urgell i l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, institucions que vetllen per la preservació i difusió del patrimoni històric de la comarca. Les darreres intervencions arqueològiques al llit de l'Ondara van posar al descobert les restes del pont medieval del segle XIV. Aquesta important troballa va motivar la recerca documental de dades per a complementar els resultats de l'excavació. Calia fer un seguiment de les riuades que va patir la ciutat de Tàrrega al llarg de la història i conèixer les seves conseqüències. La recerca documental ha tret la llum dues grans riuades a Tàrrega els anys 1615 i 1617 que, si bé van ser transcrits per l'infatigable arxiver Mn. Lluís Sarret,¹ no van ser localitzades per Segarra Malla en el fons documental de l'ajuntament de Tàrrega.² Pere Llorenç Rabassa, notari targari, descriu amb detall els fets i les conseqüències d'aquestes riuades en un relat molt impregnat de connotacions religioses.³

Darrerament, els científics estan posant de manifest dades prou sòlides que reforcen la teoria del canvi climàtic que està patint el planeta. Catalunya està suportant freqüents períodes de sequera i manca de pluges i, per tant, un accentuat dèficit d'aigua que posa en dubte el model de desenvolupament de la nostra societat. Com diuen els meteoròlegs, el que s'ha d'evitar és genera-

litzar i treure conclusions precipitades a l'hora de jutjar les variants meteorològiques. No hem d'oblidar que en èpoques passades s'han viscut episodis semblants, o pitjors, que han sensibilitzat i mobilitzat la societat del moment.

Tota societat afronta i resol els problemes en funció de l'experiència acumulada i l'entorn que l'envolta. Entre els segles XVI i XIX, a Tàrrega es dona una especial mostra de sensibilització i mobilització social envers la incidència de fenòmens naturals. Els episodis perllongats de sequera, aiguats, rubinades i plagues afectaven l'economia i la moral de la població, i eren interpretats com a càstigs divins. S'havia de buscar una via per a lluitar contra aquests mals i l'única que tenien a l'abast era l'aferrament a la religió.

La societat de l'època

La Tàrrega de l'Antic Règim es caracteritzava, a grans trets, per tenir una aristocràcia formada per ciutadans benestants i poderosos que estava al front del govern municipal i de l'Església, i que disposava en funció del seu interès i benefici. En contraposició, hi havia el grup social més nombrós i, alhora, més pobre i vulnerable, la pagesia. L'agricultura era la base de l'economia dels targarins. Depenien de les collites de cereals, sobretot del blat i l'ordi. La vinya també tenia un

¹ Arxiu Comarcal de l'Urgell (ACUR), Fons Mn. Lluís Sarret, *Documents històrics*, folis 196-197.

² SEGARRA MALLA, Josep M.: *Història de Tàrrega amb els seus costums i tradicions, II (segles XVI-XVIII)*, Tàrrega, Museu Comarcal de l'Urgell, 1987, pàg. 97.

³ ACUR, Fons municipal de Tàrrega (FMT), *Llibre d'Actes i Memòries, 1603-1621*, folis 1 v. i 156-157 (vegeu document 3 i 4 de l'annex). El notari Rabassa demostra especial afició a fer de cronista de l'època, fent descripcions molt acurades dels fets i festes de caràcter religiós de la Tàrrega de començaments del segle XVII. Amb aquest afany descriu les festes de la Puríssima Concepció dels anys 1618 i 1619 (vegeu MIRÓ BALDRICH, R: *Festes barroques a Tàrrega*, a Urtx. Revista Cultural de l'Urgell, 19, Tàrrega, 2006, pàgs. 176-202).

Vista de Tàrraga de l'any 1668 segons el pintor italià Pier Maria Baldi.

paper destacat i, en menor proporció, l'olivera. Altres productes complementaven l'activitat pagesa: el lli, el cànem i les hortalisses. Estaven condicionats per les inclemències del temps i també pels preus de mercat.

L'Església arribava a tots els àmbits de la societat. Aquella era una societat profundament religiosa, que es manifestava en una àmplia varietat d'actes festius i processons plenes de pompositat. Tàrraga disposava d'un grapat d'edificis religiosos: l'església parroquial, el convent del Carme, el convent de la Mercè, el convent de Sant Agustí, el convent de Santa Clara, la Casa de Sant Antoni, la capella de Santa Anna, l'ermita de Sant Eloi i el monestir del Pedregal. A més, la fe arribava a tot el teixit social mitjançant una xarxa de confraries amb un gran nombre de fidels adscrits, que abraçaven la major part de la població. En el segle XVI, hi havia les següents: Nostra Senyora de l'Esperança i de la Sang de Jesucrist (pagesos), Sant Esteve, Roser, Sant Sagrament, Verge Maria, Sant Miquel, de preveres, Verge del Carme, Sant Francesc i Sant Bernardí, Sant Antoni i dels Pobres de Jesucrist, Santes Espines, Santa Anna (teixidors de lli, soguers i espartenyers), Sant Josep i Sant Eloi (fusters i ferrers), Santa Basilisa (fadrines), Sant Ramon (sastres), Mare de Déu del Remei,

Santa Úrsula i Sant Cristòfor. Posteriorment, en el segle XVIII, s'hi van sumar la dels Dolors i la de Sant Crispí (sabaters).

Els períodes de fam i misèria sovint anaven lligats amb episodis de pesta que semblaven el pànic entre la població. Un seguit de males collites portava penúries i, en conseqüència, mala nutrició i debilitat. Així el poble quedava exposat a malalties, infeccions i epidèmies. L'Església canalitzava totes aquestes pors i desgracies, i aferrava la gent a la fe. Després de les males collites dels anys 1575-1585, motivades per la sequera, i davant l'amenaça d'epidèmia, el Consell de la Universitat va determinar festejar i solemnitzar Sant Roc com a advocat contra la pesta:

Que lo glorios Sant Roch sie votat y la sua sagrada festa quiscun any solemnitzada y festejada per los poblats de la present universitat, pregant lo que sie protector ab nostre Deu y senyor, nos vulle preservar de peste y tot mal contagios aixi als poblats de la present vila com encara a tots los fahels cristians, pel ministeri del qual siam dignes de la sua gratia y benevolensa; y que se comense aquest any de solemnitzar dita festa y sie feta crida publica ab atabals y trompeta nortificant ho als poblats de la present vila per los lochs acostumats...⁴

⁴ ACUR, FMT, *Llibre de Consells, 1582-1591*, foli 223 v.

També era temps d'inseguretat degut a l'actuació de bandolers que atemorien la població de Tàrraga i comarca. El 25 de maig de 1616, la Universitat de Tàrraga va crear la Unió i Germandat per a lluitar contra els lladres i bandolers, i va nomenar capità Gaspar de Ferrer i establí quatre deseners o caporals que tenien sota les seves ordres nou soldats cadascun.⁵

Tàrraga, a l'Antic Règim, era una societat vital i, al mateix temps, plena de contradiccions. Planes Closa, el nostre gran historiadore de l'època moderna, la defineix de la següent manera:

Agricultura difícil, mediocritat, formalisme, gestió pública, profundes desigualtats socials, clima aclaparador, crisis sovintejades que per un moment igualaven, poc o molt, rics i pobres, ritme de vida sempre alterat, rutina de fons: tots aquests trets caracteritzen a la vegada la Tàrraga del període 1450-1825. Una vila que volia creure's "feliç" però que era fràgil i inquieta. Una vila plena de contradiccions i contrastos. Una vila que combinava de manera curiosa el canvi i l'es-

tabilitat, la mobilitat i l'estancament, l'ensorrada i la reconstrucció, el pànic i la inconsciència. Una vila en què viure-hi era perillós, però a la qual mai no hi va faltar gent. Una vila que potser sintetitza com poques totes les contradiccions de la seva zona, aquest Urgell-Baixa Segarra que va ser un dels territoris més desfavorits de l'antiga Catalunya, però també més sol·licitats en tractar-se de grans collites. Un territori sofert i aspre, incòmode i vital, en el qual Tàrraga jugava si fa o no fa un paper de centre geogràfic.⁶

Temps de sequera, temps d'aiguats

En una societat en què la principal font d'ingressos provenia de l'agricultura, qualsevol greu incidència meteorològica repercutia sobre la ja precària economia de la població.

La manca persistent de pluja donava lloc a grans períodes de sequera, que s'havien d'intentar pal·liar d'alguna manera. Ja en el segle XV, concretament l'any 1433, el batlle, paers i prohoms, per raó de la sequera, i vista l'experiència en altres llocs de la plana d'Urgell i Lleida, ordenen que es faci una

⁵ ACUR, FMT, *Llibre de Consells, 1614-1626*, folis 111v i 117v-118v. A Guimerà, la Unió es va constituir el 18 de novembre de 1616, nomenant Joan Armengol capità d'una milícia de vint soldats (vegeu FARRÉ TARGA, Miquel A.: *Guimerà*, Cossetània edicions, Col·lecció La Creu del Terme, 31, 2006, pàg. 38).

⁶ PLANES CLOSA, Josep M.: *Demografia i societat de Tàrraga i de l'Urgell durant l'Antic Règim*, Agramunt, 1995, pàg. 25.

processó fins a l'església de Santa Maria del castell del Mor, obligant la gent a deixar de treballar, parar els obradors i que els fidels que segueixen la processó no surtin del camí sota pena de cinc sous.⁷ Al segle XVI, era habitual organitzar romeries als principals santuaris per a demanar la desitjada pluja. La Universitat de Tàrraga va enviar una representació de tres o quatre membres del Consell a Montserrat (2 de maig de 1529, 1547 i 6 d'abril de 1584), a Sant Ermengol a la Seu d'Urgell (17 d'abril de 1524, 1547 i 9 d'abril de 1584), a Nostra Senyora de les Sogues a Bellvis (1547 i maig de 1574), a Sant Jaume de Galícia (2 de maig de 1529), a la Mare de Déu de les Torrents a Vimbodí (1547), a Sant Donat (maig de 1574), al Sant Crist de Balaguer (1547, 1570, maig de 1574 i 2 de desembre de 1583), a Santa Madrona a Montjuïc (6 d'abril de 1584), al Tallat (1547) i a la Bovera a Guimerà (1547, 1570, 1571, maig de 1574 i 23 d'abril de 1588).⁸ Circumstancialment, en la mateixa vila es feien pregarries al Santíssim Sagrament i fins i tot el 20 d'abril de 1589 es va treure el Cos de Crist a l'altar de l'església per l'extrema necessitat d'aigua.⁹

Sembla que les autoritats civils i eclesiàstiques locals, cansades del peregrinatge a altres poblacions i dels pocs resultats obtinguts, decidiren promocionar les devocions locals i les relíquies, en especial les Santes Espines. Les primeres notícies referents a les Santes Espines actuant ja com a reclam de la pluja són de 1551, però sembla que no fou fins els grans episodis de sequera de finals del XVI (1575-1585 i el decenni dels noranta) i començaments del XVII quan es consolida la devoció. Mentrestant, l'any 1552, es fa obrar un reliquiari d'argent i, l'any 1560, es funda la confraria, en la qual a finals de segle s'integren personatges destacats com l'apotecari Francesc Jordà o el notari Pere Llorenç Rabassa.¹⁰

La devoció a les Santes Espines va lligada, doncs, a la necessitat de trobar una relíquia per a invocar la pluja en les primaveres especialment seques.¹¹ Quan la invocació donava els resultats desitjats, o sigui, es traduïa en pluja, la devoció es disparava i fins i

tot es parlava de miracle, tal com ens ho descriu el cronista Pere Llorenç Rabassa en la extracció i sortida en processó de les Santes Espines el 4 de maig de 1605:

Miracle de les Santes Espines

Assi se fa memoria com en lo any de 1605, essent pahers lo noble Don Ramon de Perellos, March Molner, Thomas Rocha y Luis Vergonyos de la vila de Tarrega, a 4 dias del mes de maig per necessitat grandissima de agua que tenian los blats y fruits de la terra tragueren la Reliquia de las Santes Espines ab solemne professo, que acudiren de Anglessola y del Talladell, dient solemne offic y sermo, y al punt dita Santa reliquia fou a la porta de la sglesia major, cubierta de un talem quel aportaven los senyors de Pahers, comença a ploure de tal manera que los senyors de Pahers y tota la gent de la professo se bañaren molt be per rajar tant be les canals, que aparegue cosa miraculossa, per lo que en tot aquell mati no havia plogut, sino que stave lo temps embromat, y axi sen fa la present memoria per manament dels senyors Pahers per mi, Pere Lorens Rabassa, notari y escrivá ordinari de les casas de consell del dia, mes y any.

En dita professo hi hague nou dexaplinats y altres que portavan barras de ferro y tambe moltas donsellas vestidas de blanch ab los cabells bandats, a peu descalçes, y tambe molts homens ab sos capellets vestits de blanch com a pelegrins. La dita professo isque de la sglesia major drete via Sant Agusti, y de Sant Agusti entra per lo portal de la font drete via per lo carrer nou y carrer de guades, y isque per lo portal de Aguades drete via passant devant lo Carme, ana a la creu de Cervera, a hont estava posada una taula ab un jerro de agua y una basina que eran de plata, y lo Senyor Rector de la present vila, qui era Mn. Garro, baña dita Santa Reliquia sens traurela del viricle, y daqui en fora sen tornaren a la sglesia entrant per lo portal de Cervera.¹²

En el decurs del segle XVII, la fama de les Santes Espines anava creixent, la confraria guanyava adeptes any darrere any, i la devoció s'estenia també als pobles veïns. Les autoritats civils i eclesiàstiques locals van

⁷ ACUR, FMT, *Llibre d'ordinacions i crides, 1433-1590*, foli 17r.

⁸ BERGA ROSELL, R. i MAYMÓ, F.: *Notes històriques sobre les Santes Espines de Tàrraga*, Tàrraga, 1965, pàg. 67

⁹ ACUR, FMT, *Llibre d'ordinacions i crides, 1433-1590*, foli 113.

¹⁰ Durant el segle XVIII, membres importants de la societat targarina formen part de la confraria de les Santes Espines (vegeu en el document 2 de l'annex la llista de capitans entre els anys 1730 i 1745).

¹¹ PLANES CLOSA, Josep M.: *La parròquia i la vida religiosa de Tàrraga, segles XVI-XIX*, Tàrraga, Parròquia de Santa Maria de l'Alba, 1994, pàg. 24.

¹² ACUR, FMT, *Llibre d'Actes i Memòries, 1603-1621*, folis 20v-21r.

impulsar definitivament el seu culte. L'any 1612, van inaugurar a l'església una capella en el seu honor, i el 13 de maig, s'hi van traslladar cerimoniosament les relíquies. El 26 de desembre de 1615, el Consell de la vila va aprovar fixar el 13 de maig com a festa a honor de les Santes Espines per commemorar el dia del trasllat de les espines a la capella.¹³

Els anys de sequera continuaren martiritzant els camps durant bona part del segle XVII. Com a solució, des de la paeria s'anaven organitzant processons les primaveres més seques, amb les consegüents despeses que comportava la manteniment dels participants. Hi va haver un total de vint-i-quatre processons al llarg del segle (1605, 1606, 1607, 1608, 1611, 1612, 1613, 1614, 1616, 1622, 1624, 1641, 1648, 1652, 1655, 1656, 1661, 1670, 1680, 1682, 1683, 1685, 1691 i 1698). Una de les més concorregudes va ser la del 28 d'abril de 1622, en la qual s'havien convocat disset pobles de la rodalia i es calcula que hi van assistir unes dues mil ànimes.¹⁴ El punt àlgid sembla que va arribar l'any 1656, quan la paeria va convidar a la processó un total de seixanta-dos pobles, repartits entre la plana de l'Urgell, la vall del Corb, la ribera del Sió i la Segarra.

La processó de les Santes Espines sempre anava precedida per l'extracció de les relíquies de santa Basilisa. Aquestes també eren considerades com un remei per a la falta de pluja, però les Santes Espines eren la invocació suprema, el recurs final per a lluitar contra la sequera. Quan la primavera era plujosa, o bé l'extracció de santa Basilisa havia donat el resultat esperat, es feia igualment la processó, però en aquest cas per agrair la benedicció de Déu. Això precisament és el que va succeir l'any 1648, enmig de la Guerra dels Segadors. El 5 de maig, van treure les relíquies de santa Basilisa en processó, presidida pel Sant Crucifix, i després va caure una tromba d'aigua, de tal manera que a la processó de les Santes Espines del 8 de maig només hi va poder assistir el poble de Vilagrassa per la gran quantitat de fang acumulat. La processó del dia de les Santes Espines, el 13 de maig, va ser un acte d'agraïment a Déu per la pluja, en la qual van participar cantant el *Te Deum* representants del Talladell, Altet, Claravalls,

Mont-roig i la Granyanella.¹⁵ La col·locació de les delegacions prop de les Santes Espines tenia especial importància per als assistents i fins i tot podia ser motiu de moments de tibantor.

Els episodis de sequera no minvaren en el segle XVIII, fet que mantingué la tradició de treure les Santes Espines en processó com a solució a la manca de pluja. Es van organitzar un total de vint processons (1701, 1702, 1703, 1705, 1716, 1718, 1720, 1731, 1737, 1747, 1748, 1750, 1753, 1764, 1766, 1770, 1773, 1775, 1783 i 1798). En el primer quart del segle XIX, encara se celebren processons amb gairebé la mateixa constància (1805, 1817, 1822, 1824, 1825 i 1826).

Però el contrapunt a la sequera el donaven de forma ocasional els grans aiguats i les rubinades. La fe en les Santes Espines era tan gran que es creia que podia atenuar els efectes de les tempestes i avingudes d'aigua. A tal efecte, eren exposades dia i nit també des del 5 de maig fins al 14 de novembre i quan hi havia veritable amenaça de trombes d'aigua o altres urgències.¹⁶

Al llarg de la història s'han comptabilitzat un total de vint-i-tres crescudes importants del riu Ondara que han ocasionat danys materials i a vegades pèrdues de vides humanes. Les més conegudes i alhora més destructives van ser les de 1644 i 1874. L'any 1644, es va produir una de les riuades més fortes de la història de Tàrraga. El 17 de setembre, les aigües es van emportar el convent de Sant Agustí, les muralles de la vila i moltes cases dels carrers Abeurador, Piques, la Font i Sant Agustí, arribant fins a la plaça de Sant Antoni. El nombre de víctimes va arribar al voltant de tres-cents soldats de l'exèrcit francès que pernoctava a la vila i quinze o setze vilatans. La rubinada de Santa Tecla, el 23 de setembre de 1874, amb una precipitació de quatre-cents litres per metre quadrat durant vuit hores, va causar més de 150 morts i importants danys materials.¹⁷ A banda d'aquestes, s'han localitzat altres rubinades que convé donar a conèixer.

A finals del segle XVI, l'any 1579, el notari Pere Baltasar Rabassa, possiblement el pare de l'inclit notari i escrivà targarí Pere Llorenç

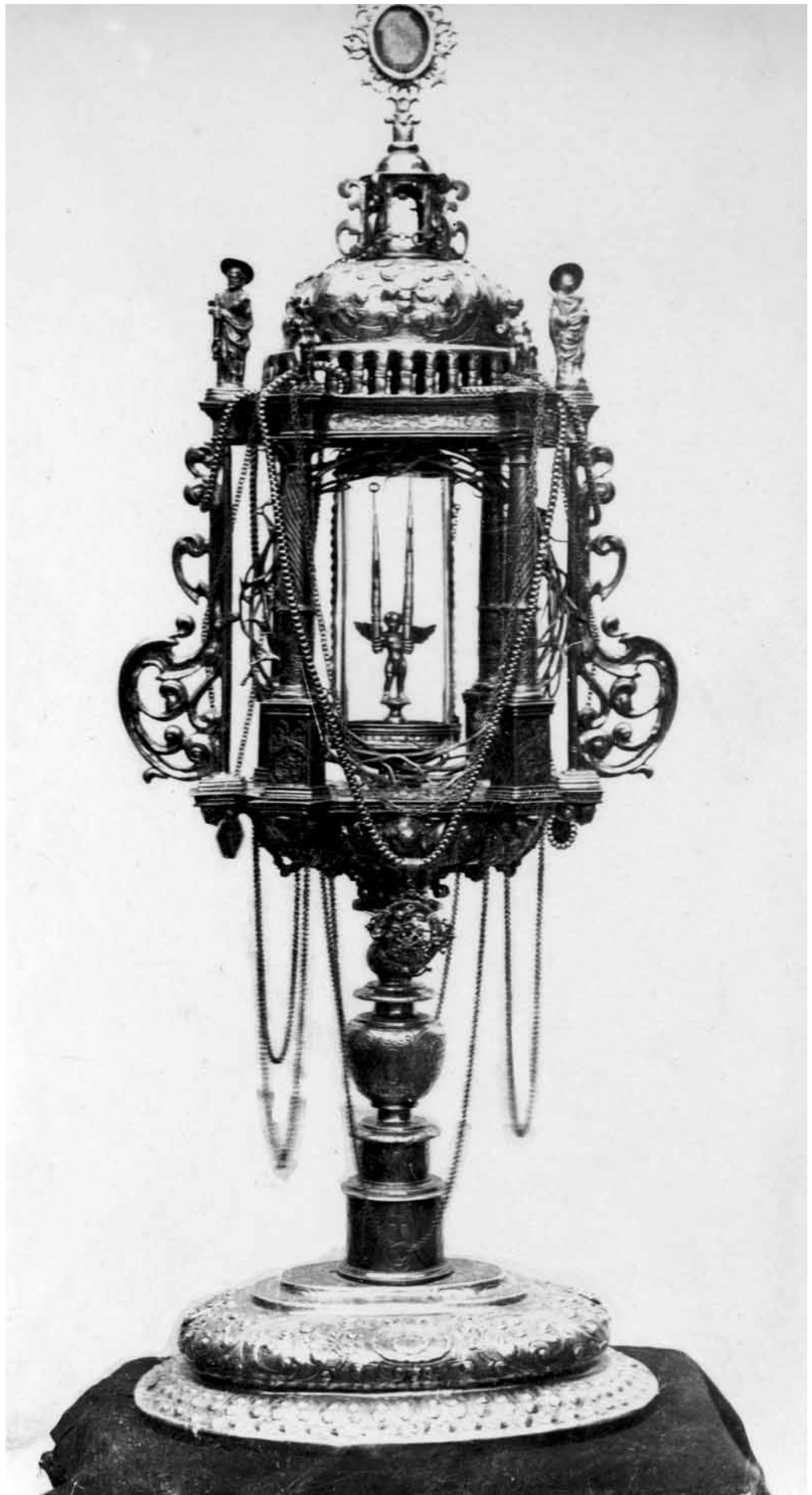
¹³ ACUR, FMT, *Llibre de Consells*, 1613-1626, foli 93v.

¹⁴ Vegeu el document 1 de l'annex, en què es descriu amb tota mena de detalls la processó.

¹⁵ ACUR, FMT, *Llibre de Cerimònies*, 1592-1661, folis 126v.-127v

¹⁶ ACUR, FMT, *Llibre de Consells*, 1796, foli 13v.

¹⁷ Per conèixer amb detall les seves conseqüències, vegeu: ESPINAGOSA MARSÀ, J., GONZALVO BOU, G., i COMA TORRES, T.: *La Rubinada de Santa Tecla de 1874 a Tàrraga*, edició facsimil de la memòria de Josep Salvadó Burló, Tàrraga, Ajuntament, Col·lecció Natan, 6, 1996.

El reliquiari de
les Santes Espines
del segle XVII
(col·lecció fotogràfica
Mn. Sarret).

Rabassa, anota que *es varen sentir grandissims trons y llamps, lo que es cosa molt de notar y de dir, y ab lo dels trons y llamps vingue tanta multitud de aygua que hi havia persona de edat de LXXX anys y LXXXX que tal aygua no havia vist, en tal manera que de les grans ayguades vingue una gran rovina en que entrava la aygua dins lo portal de la font y altres.*¹⁸

Enmig del període de sequera de començaments del segle XVII, hi va haver dues grans avingudes d'aigua que van agafar desprevinguda la població.

El 25 de juliol de 1615, dia de Sant Jaume, una gran riuada va sobrepujar mitja cana el pont de Sant Agustí i va trencar les baranes, inundant el monestir i les cases del carrer de la Font, el pla de la Sala i gran part de les Planes i les Condals.

Dos anys després, entre els mesos de setembre i novembre de 1617, Catalunya va sofrir diversos episodis de grans pluges i avingudes d'aigua, amb importants danys materials i víctimes. Els aiguats van ser tan forts que el mateix cronista Rabassa feia un paral·lisme amb el diluvi universal. Tàrrrega va patir grans rubinades, però sense més conseqüències. No així a Lleida, on el Segre crescut va enderrocar el pont, diverses cases de sabaters i d'altres oficis prop de la paeria, el monestir de Sant Agustí, el monestir de la Trinitat, va inundar l'horta i va emportar-se un nombre indeterminat de persones. El Santíssim Sagrament del monestir de Sant Agustí va estar durant dos dies perdut fins que es va trobar sa i estalvi. La riuada va ser de tanta magnitud que la gent havia de moure's per la zona en barques.¹⁹ El Llobregat va enderrocar unes seixanta cases al Prat i es van comptabilitzar més de dues-centes persones desaparegudes, tot i que haurien estat moltes més sense l'ajuda del virrei, ja que en enviar un gran nombre de barques, es van poder salvar molts dels que es trobaven en perill. A Tortosa, l'Ebre va enderrocar dues-centes cases. A Fraga, l'aiguat esberlà el pont. A Montblanc, el Francolí va destruir

molins fariners. A Vic, la rubina va fer arribar a la plaça una pedra tan gran que ni la força de quatre parells de bous no la podien moure. I a Girona, va ensorrar un gran nombre de cases.

A Tàrrrega, altres aiguats de menor importància van amenaçar la vila fins a la gran rubinada de santa Tecla. El 17 de setembre de 1783, una rubina va afectar de nou el pont de Sant Agustí i els horts del voltant. L'any 1823 degué ser un any abundós d'aigua, donat que el 23 de març, Diumenge de Rams, va fer una copiosa nevada i pocs mesos després, el dia 7 de juliol per la tarda, *se mogue un fort temporal que vingue de part de marina ab tal exes de aygua que en la part de las Garrigas, y Vallmayor, que sen portá a mols trossos, y viñas las garbas; y venia tan gran rubina per lo Arrabal de sant Agustí, que era com per lo Reguer, y vuy dia 8 ja han caigut tres cases, y las que han quedat perillosas; y acabat aquell se mogue altre, pero en esta no feu tan dany com lo primer, pero devia fer excessos ha on va descarregar.*²⁰

I, quan no, eren plagues i terratrèmols

El pagès sempre depenia de les inclemències meteorològics. Quan no era la sequera, era una pedregada o una gelada. No podia estar mai segur de tenir una bona collita i, quan era així, de treure'n un bon preu. Només li faltava l'adveniment d'alguna plaga, considerada en aquell temps com un càstig de Déu. Quan això passava, poques solucions tenia a l'abast.

Durant el quadrienni 1686-1689, la plana de l'Urgell va patir la invasió de la llagosta i les seves conseqüències es van fer notar en la collita de cereals. El 3 de juliol de 1686, va arribar a la Paeria la notícia que la llagosta ja era present al terme. En un primer moment, els membres del Consell acordaren fer pregàries, però veient que amb això era insuficient decidiren reclutar homes a tota la vegueria per a combatre-la i extingir-la, fent-se càrrec de les despeses de manutenció i

¹⁸ SEGARRA MALLA, Josep M.: *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions, volum II (segles XVI-XVIII)*, Tàrrrega, Museu Comarcal, 1987, pàg.71. Segarra no especifica en la nota la data de la rubinada ni el foli en què es troba al corresponent manual notarial. Consultat el protocol a l'Arxiu Comarcal de la Segarra, no s'ha trobat cap referència.

¹⁹ El Dr. Antoni Claramunt, rector de la parròquia de Sant Joan de Lleida, va deixar anotat el relat del que va passar a Lleida la nit del 8 de novembre de 1617 en el llibre d'òbits de 1597-1640, transcrit a LLADONOSA PUJOL, J.: *El Roser*, pàgs. 83-84. Els fets també els va recollir el mateix Lladonosa a *Història de Lleida*, pàgs. 372-373.

²⁰ ACUR, FMT, *Notes manuscrites del Dr. Pere Ribera sobre les Santes Espines i altres qüestions, 1810-1840*, foli 2v.; vegeu també: GONZALVO BOU, G.: *Una crònica de Tàrrrega poc coneguda: el manuscrit del Dr. Pere Ribera (1810-1840)*, a Urtx. Revista Cultural de l'Urgell, 4, Tàrrrega, Museu Comarcal i Arxiu Comarcal, 1992, pp. 153-166.

allotjament. Els anys següents, noves onades de llagostes atacaren els blats i feren caure les espigues. Quan la plaga es va estendre per la plana d'Urgell la primavera de l'any 1689, van rebrotar les pregàries i, davant la petició dels síndics dels pobles de la plana, la Paeria va resoldre enviar seixanta homes sota les ordres d'un prohom pagant-los un salari.²¹

L'any 1818, pocs anys després d'acabada la Guerra del Francès, una nova plaga, aquesta vegada d'erugues, va afectar les vinyes de la comarca. La religiositat de l'època queda palesa en la crònica dels fets a càrrec del Dr. Pere Ribera:

*Dia 16 de juny 1818. Passá lo Sindich del Ajuntament a la Reverent Comunitat demanant de part del poble perque haventse moguda una plaga, de unes arrugues molt grosses, y ab tanta abundancia, que feia orror en los pobles veïns, y en alguna part de aquest terme, donant mol dany en les viñas, menjarse no solos las pampas, sino los raimos, y sarmens. Convingueren aixir en professó, la Reverent Comunitat ab lo vicari (per Ausencia del Recto Dr. Manuel Minovas) ab lo Ajuntament, y Poble: los que muntaren juns a San Aloy per conjuntarlas, lo que tot hom atribuix a un castich de Deu, per lo que ja mol temps que dura (que exen mols pobles a matarlas amb unes estissores), y eixiren ab professó lo dia 18 de juny. Deu vulgia remediarnos y servisca per memoria de nostres successors juntament aplacar las malalties, la que junt ab la misseria, y esta plaga es digne de compasió qui no te renda per viure. Però dixós qui ho pendra ab passiensia y se sabra ressignar a la voluntat de Déu.*²²

Un altre fenomen que sorprenia els targarins molt de tant en tant eren els terratrèmols. Eren percebuts com un avís diví i, quan es produïen, es desfermava l'angoixa entre la població.

El 16 de setembre de 1450, un gran terratrèmol de grau set va sacsejar Perpinyà; segons els cronistes, va durar el temps de resar un parenostre i una avemaria, i va enderrocar una casa al barri de la Universitat. Els efectes també es van fer notar a Tàrrrega. Estant

reunit el Consell a la Casa de la Paeria, deliberant sobre la manera de reduir els censals que devia la Universitat als creditors barcelonins, *en aquest punt feu terratremol e tot lo conceyll decendi cuytadament de la casa de payria hi ha en aço nos dona fi.* Els paers i consellers, sobresaltats pel fet, es refugiaren a l'església i, un cop allí, reconfortats per la protecció divina, van prosseguir el Consell fins acabar-lo: *açò fonch fet dins la sglesia maior de Tàrrrega justat lo dit consell per causa del terratremol.*²³

Al voltant de les quatre i quart de la matinalada del 21 de juny de 1660, un fort terratrèmol de grau vuit va arrasar el Pirineu francès, afectant sobretot Narbona i Bordeus, i es va fer notar a Barcelona i també a Tàrrrega, de tal manera que podria haver deixat tocat de mort el campanar de l'església, que caigué uns anys després, el 15 de febrer de 1672:

*Fas memoria jo, Joan Farnos, com vui als 21 de juny de 1660, estant en la presó que diuent Purgatori, en dit dia y ague un terra tremol, de tal manera que les parets totes tremolaren y la terra tambe, de tal manera que pensava que tota la casa de la vila tota donava en terra, ab tal que jo ja percurava a ont me podia salva, y estant jo ab companyia en la presó amb un soldat ques deie Rocha bruna y el dormia, si be digue el quant fou despert que le parexia quel bresaven, lo qual fou dit dia a la punta de sol.*²⁴

Ja en ple segle XIX, a la una de la matinada del 5 d'agost de 1857, un sisme de grau tres es va percebre a Tàrrrega i a l'Espluga de Francolí sense tenir més conseqüències.

Conclusions

A l'Edat Moderna, la societat girava al voltant de l'Església i es mostrava profundament creient, fent que qualsevol element no comprensible es canalitzés per via religiosa, tant per donar-li una explicació, com per buscar-li una solució. Els períodes de sequera i inundacions s'atribuïen a càstigs divins, així com també els terratrèmols, plagues i episodis de pesta. La lluita per a combatre'ls o prevenir-los es feia mitjançant

²¹ ACUR, FMT, *Llibre de Consells, 1684-1698*, foli 163.

²² ACUR, FMT, *Notes manuscrites del Dr. Pere Ribera sobre les Santes Espines i altres qüestions, 1810-1840*, foli 26v.

²³ ACUR, FMT, *Llibre de Consells, 1446-1451*, foli 192. També es pot trobar la referència a FONTSERÈ, E. i IGLESIES, J.: *Recopilació de dades sísmiques de les terres catalanes entre 1100 i 1906*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1971, pàg. 211.

²⁴ ACUR, Fons Josep Fontanet, *Llibre de comptes, 2, 1570-1599*, s.f.

elements religiosos: pregàries, utilització de sants i relíquies, celebració de festes en el seu honor, o processons, i així mantenir un factor primordial en l'arrelament a la religió i també reforçar la seva creença.

A la Tàrrrega de l'Antic Règim, fenòmens com les sequeres, aiguats i rubinades, i plagues van afectar l'economia i la moral de la població. L'únic recurs que tenia la vila a l'abast

era aferrar-se a la religió. En aquest sentit, la veneració de la relíquia de les Santes Espines va agafar el protagonisme per damunt de les altres devocions. L'estudi dels fenòmens naturals ha posat de manifest aquesta simbiosi i els resultats obtinguts han aportat noves dades que ajuden a comprendre la mentalitat religiosa de la societat de l'època, una societat on el protagonisme religiós era present arreu.

Annex documental

1

1622, abril, 28

Processó de les Santes Espines per pluja

ACUR, FMT, *Llibre d'Actes i Memòries, 1618-1666*, folis 50v-51r.

Professo de les Santes Espines per aigua

Arribat lo dijous destinat per traure la relíquia de les Santes Espines que ere a 28 de abril 1622 se posa obra ab effent en traure aquelles apres de esser arribades les professons dels circunvehins y cada una de elles posades en sa capella acodi a les nou hores de matinada lo molt ilustre y Rm. Senyor D. Joan Alvaro bisbe de Solsona y del Consell de sa magestat en la sglesia maior vestit de pontifical en una cadira de vellut carmesi lo aporten quatre homes per sa indispositio y arribat allí comensaren de traure dita santa relíquia de sa capella y sacrari per posarla al altar maior per raho de la gran multitud de la gent encara que al punt la traqueren comensa lo cel de pluvicar y anant fent lo offici y sermo sempre lo cel se anave escurint y los nuvols fetse grossos y acabat lo offici y sermo feren la santa professo amb moltes atxes aixi de les confraries com encara de les professons de tal manera que lo senyor bisbe anave de pontifical com dit es ab sa cadira y arribat que fou ab tot lo clero a la creu de Cervera ahont hi havia un bell y adornat catafal de ceda y or guarnit ab un llit de camp. Lo senyor bisbe prengue se sas mans la santa relíquia y aquella besa per tres vegades ab multitud de llagrimas llansa de sos ulls y agenollats tots los de les professons pelegrins y pelegrines dixiplinats y altres ab molta devotio lo senyor bisbe banya aquelles per tres vegades ab grans crits de Senyor ver Deu misericordia que ere un judici final per la multitud de gent y ere

que pasaven dos mil animes y a la nit comensant a les nou ores vingue tanta multitud de aigua que dura quatre ores de rellotge cosa miraculossa que permete Deu nostre senyor y banyades aquelles la sancta professo fent lo circulo del Corpus sen torna a la sglesia parrochial de dita vila y per lo senyor bisbe foren tornades en son loch y les proffessons sen tornaren cada hu en sos viles y lochs ab molta alegria los senyors pahers manaren donar pa y formatge a les persones venien ab elles per refresch en casa de M^o Pelos en la plaça per ser commoda per aixó y als reverents pahers y jurats venien amb elles en casa del sindich ordinari M^o Luis Carreres los regalaren ab vi blanch y confitures y los disxiplinats foren curats en casa de la vila a costes de la universitat de manera que tot ana ab molt concert. Deu nostre senyor no permete tanta sterilitat per la terra y nos vulle donar pau pluja salud y bon temps.

2

Capitans de la confraria de les Santes Espines entre 1730 i 1741

ACUR, FMT, *Llibre de processons, pregàries i capitanatges, 1665-1837*.

Nota dels capitans que han estat de la confraria de las Santas Espinas de esta villa de Tarrega desde lo any 1730, fins lo corrent any 1741 inclusive, y se notarán tambe assi, los que seran capitans en avant

1730: Ramon de Cercós, Josep Castell, apotecari, Anton Cleries, botiguer de tela, i Ramon Pedró, ferrer.

1731: Ramon Jover, notari, Jacint Robinat, botiguer, Francesc Llopis i Marià Cardet.

1732: Anton Terés, Ignasi Castelltort, Josep Carreño y Fèlix Llorens.

1733: els anomenats no van voler servir.

1734: Dr. Pere Espinosa, Pere Huguet, cirurgià, Josep Miró, botiguer, i Josep Coromines, pagès.

1735: Dr. Anton Cisteró, Josep Roig, Mateu Castellana i Rafel Bosch.

1736: el síndic de la vila en lloc d'un capità que no va voler servir, Josep Fabregas, pagès, Josep Cleries menor i Josep Lluch, negociant.

1737: Dr. Manuel Soler, Anton Mestres menor, Miquel Fontanet i Isidre Castellana.

1738: Dr. Pedro Lamaña, Josep Benet, els altres dos nomenats no van voler servir.

1739: el síndic y secretari de la vila per dos capitans que no van voler servir, Agustí Bis-carri i Magí Vilar.

1740: Josep Castelltort i Roca, Mateu Mes-tres, Josep Cleries menor i Josep Lluch.

1741: Francesc Cardenes, candeler, Josep Miró, botiguer, Miquel Torres, pagès, i Fran-cesc Vidal, pagès.

1742: Narcís Borràs ciutadà honrat de Bar-celona, Joan Àngel Lopez i Jover, notari, Josep Celdoni Torres, botiguer de tela, i An-dreu Sauret, pagès.

1743: Dr. Pedro Coloma, Anton Viala, cande-ler, Joan Francesc Ortis, pagès, i Isidre Ni-colau, negociant.

1744: Dr. Joan Ignasi Çanou i Riu, Josep Castell, Isidre Nicolau menor i Agustí Vidal.

1745: Dr. Pau Elias i Grau i Josep Castelltort

3

1615, juliol, 25

Nota de la rubina de l'any 1615

ACUR, FMT, *Llibre d'Actes i Memòries, 1603-1621*, foli 1v.

Nota de la rovina del any 1615

Dissabte a 25 de juliol die del apostol Sant Jaume fent lo die molt clar y sere si be en la nit precedent hi havie hagut grans trons y mostres de temporal al exir de la missa major improvisament vingue per lo reguer major tanta inundacio de aygua que nunca los nats la havien vista major perque sobrepuja lo pont de Sant Agustí mes de mitja cana rompent totes les baranes de aquell y destruint tots los orts baix la sequia dels Calciners y dins la esglesia de Sant Agusti havia tanta aygua que ne hagueren de treure lo Santissim Sacrament y tot lo monestir ere un stany y entrant dins la vila arribant fins a la botiga mes amunt de casa de Mr Joan Clusa y al carrer de la Font fins cerca del empedrat hont juguen a la pilota dexant totes les cases de alli avall plenes d'aygua y fugint les

persones per les taulades que causave gran spant y lo reguer de Cercavins vingue tant crescut que juntantse les dos aygues inundaren lo pla de la Sala y gran part de les Planes y totes les Condals fent moltissim dany a les garbes y vinyes y canems. Nostre Senyor per sa divina misericordia nos ne vulle preservar altra vegada.

4

1617, setembre – novembre

Crònica de les pluges i avingudes d'aigua que van afectar Tarrega i altres indrets de Catalunya.

ACUR, FMT, *Llibre d'Actes i Memòries, 1603-1621*, folis 156-157.

Nota notable y de gran admiratio de pluges y avingudes en lo any de mil siscents y deset que apres del diluvi de nohe quant se acaba lo mon no se ha vist ni huit a dir tal ni vells ni joves non han vist ni huit

En lo nom de nostre Senyor Deu Jesucrist sia y de la Reyna dels angels amen

Gran misericordia es stada la de Deu nostre senyor de aver usat de clemencia y benignitat ab tots los pobles de aquesta comarca de nostra Cathalunya podentse succehi maiors infortunis dels que yo Pere Lorens Rabassa per la auctoritat real notari publich de la vila de Tarrega y scriva ordinari de les casses del consell de la present vila comptare y es que vuyt dies ans de Sant Miquel de setembre plague a Deu nostre senyor donar nos aigua que ploque tot un dia y tota la nit com si la llansaven a portadores y al cap de tres dies que lo temps fou alsat se posaren a sembrar que fins lo dia de Sant Lluch que es divuyt de octubre la gent no feu altra cosa sino sembrar y recollir la pocha verema tenien y als denou dies de dit mes de octubre comensaren de posarse aigües que duraren vuyt dies de tempestes y trons y aigues tant grans y cruels que la gent stave mig spantada que com tenien per fe lo judici ha de venir ab foch se aguere pensat la gent veyent tanta aigua y tant furiossa que fore lo judici final si fore stat de aigua y acabats los vuyt dies de les aigües y tempestes tant furiosses anave de apres cada dia plohent poch o molt de manera que lo dia del glorios Sant Armengol que comptaven a tres de novembre de dit any de 1617 se mogue tant gran tempestat de vent y pluja ab trons que mai los nats ni los qui naxeran abasten veure

tal cosa que aquex dia ab lo de les plujes passades se conegueren tant grans avingudes de rius que causaren en aquest poble de Tarrega no ruhines de cases ni tampoch de camps ni de persones pero vingueren ruines espantables cosa inaudita es veritat que per altres ciutats y viles feren dites avingudes de aigües grans destruccions aixi en bens com en persones de Leyda se compta per cosa molt certa que Segre vingue tant gros que feu grans enderrochs axi en lo pont com encara en unes set o vuyt casses de sabaters y altres officis estaven prop la paheria que tot /o/ enderrocha y la aygua se emporta aquelles y algunes persones que falten que no sen trobe cab de elles enderrochs de cases per la ciutat a dins alguns an de pasar amb barques per star lo pont part de ella arruïnada diuhen que per les cases crida ven senyor ver Deu misericordia de la gran tempesta y diluvi de aygua. La meytat del monestir de Sant Agusti dirruhi la aygua lo Santissim Sagrament stigue quoranta y vuit ores perdut pero com lo senyor no permet ell sie prostat sino glorifficat lo trobaren de baix una archada enderrochada sense lesio ninguna y lo frare lo tenie trobaren cavalcat sobre una biga que sen entra y a les hores li caigue lo Santissim Sagrament y tot se salva que no permet Deu nostre senyor que sos servents myren desastradament al monestir de la Trinitat feu tanbe notable dany per la orta grandissims altres coses memorables y ha de Leyda pero anirem a Barcelona que en

lo Prat ha enderrochat sexanta cases segons tenen per numero moltes persones que faltaren que foren en numero de doscentes perdues de grans inmobles estaven en les cases en grans quantitats si lo senyor virrey no agues manat enbiassen barques per traure molta gent de les cases y aguere agut maior estruendo Llobregat venie que los nats may tal an vist ni huit de la gran tempesta, la mar no volia abrasar los rius y axi foren tant grans enderrochs y distruccions de cases. Un tros de la torre de guarda vora lo riu enderrocha alguns soldats molt escalabrats per ciutat dins de ella se enderrocharen algunes casses per les grans aigües y altres coses que no abastarie tot lo paper y tinta de averles de scriure. En Tortosa feu grans enderrochs de casses que se compte son stades en numero de doscentes axi en persones com en bens y altres grandissims incendis y infortunis lo pont de Fraga enderrocha en Montblanch tambe enderrocha molins fariners reberen molts en Vich tant la ruhina de cases aporta una pedra en la plaça que quatre parells de bous no la poden moure que direm de Gerona que tambe y feu grans enderrochs de casses y altres coses que per no esser llarc no les dich y per altres pobles viles y ciutats de Cathalunya nom pose a dir res per star atabalat de tantes desgraties y ruhines Deu nostre senyor nos garde de semblants que certament dich que despres de nohe no y ha agut semblant diluvi de aygua.

